

RUTA DELS PRESIDENTS DE LA REPÚBLICA (MACIÀ I COMPANYS)

4 i 5 de juny de 2016

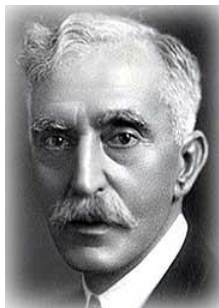
L'any **1926** el coronel **Francesc Macià i Llussà** (Vilanova i la Geltrú, 1859 – Barcelona, 1933), que l'any 1931 esdevindria el primer president de la Generalitat de Catalunya moderna, va ordinar un estratagema militar des de **Prats de Molló** per tal d'intentar enfonsar la dictadura de Primo de Rivera que seguia al poder des de l'any 1923. Però Macià fou traït per col·laboradors italians que teòricament havien de reforçar-lo.

El dia 5 de febrer de **1939**, tretze anys més tard, el president **Lluís Companys i Jover** (el Terròs, 1882 – Barcelona, 1940) empenia la retirada republicana cap a la població de **les Illes** encalçat per les tropes del dictador Franco. Durant aquell temps, mig milió de persones més ho feren per diferents passos fronterers.

Les poblacions esmentades són a la comarca del **Vallespir**, zona catalana de l'altra banda d'aquestes muntanyes pirinenques que fan de frontissa de la nació; tots dos presidents van lluitar contra aquelles dictadures fins a les darreres conseqüències. Aquest és el nexa d'unió d'aquesta ruta que pretén homenatjar la seva vida i les seves accions, i la de tantes persones anònimes que hagueren de lluitar per una causa justa.

"Catalans! Hem lluitat per una gran, per una noble causa que ha fracassat... Però hi tornarem. Jurem sobre la bandera que lluitarem fins a la mort."

(extret del discurs de Francesc Macià del dia 4 de novembre de 1926, al pati de la caserna de Perpinyà on van ser empresonats els detinguts pels Fets de Prats de Molló)

"Tot el que vaig patir, tot el que he lluitat i vist i tractat d'evitar, entre hores de tragèdia i moments d'indignació, i el que he dit i el que he hagut de callar, em puja al cor en un més gran amor per Catalunya. Fora d'ella res. Per a lluitar per altres ideals nobles hi ha molta gent. Però Catalunya només ens té a nosaltres i ara ens necessita més que mai."

(extret de la carta que l'estiu de 1939 Lluís Companys escrigué al periodista Francesc Madrid)

HORARI APROXIMAT DISSABTE, 4 DE JUNY DE 2016

07.30 h

Sortida de Tarragona, des de davant de la Llibreria de la Rambla (Rambla Nova, 99).

09.20 h

Esmorzar lliure.

AGULLANA

Agullana (826 habitants, 2014), vila de la comarca de l'Alt Empordà. Al seu terme municipal està ubicat el **Coll de Manrella** (707 m), lloc on va ser erigit el Monument d'Homenatge a Lluís Companys, inaugurat l'any 1981. També al terme hi ha el **Mas Perxés** que l'any 1938 va ser condicionat com a refugi de guerra i de dipòsit de part del patrimoni artístic català; hi van viure els darrers dies abans de la retirada del dia 5 de febrer de 1939, entre d'altra gent, un gran nombre d'intel·lectuals de l'Institut d'Estudis Catalans i de personalitats polítiques, entre les quals el president Companys i el lehendakari basc José Antonio Aguirre. Alhora, a la masia de **Can Bech de Baix** s'hi va establir Juan Negrín, president del Govern espanyol.

11.20 h

Visita al **Monument d'Homenatge a Lluís Companys** ubicat al Coll de Manrella, per on milers de ciutadans emprehueren la fugida cap a terres d'administració francesa.

LA VAJOL

La Vajol (86 habitants, 2014), poble de la comarca de l'Alt Empordà. Al seu terme municipal està ubicat el **Coll de Lli** (713 m) que és per on realment el president Companys va passar a l'altre cantó, juntament amb d'altres centenars de civils i militars. A prop hi ha **Can Barris**, masia on es refugià el president de la República espanyola, Manuel Azaña, abans de la retirada del dia 5 de febrer de 1939. Al seu terme també es condicionà la **Mina Canta** (o d'en Negrín) on s'hi emplaçaren part del patrimoni artístic estatal i lingots d'or i d'argent del Banc d'Espanya.

11.45 h

Visita al **Monument de l'Exili**, escultura de bronze de Lola Reyes i Joan Garcia-Codina, inaugurada l'any 2000, basada en una fotografia real presa al Coll d'Ares (Prats de Molló), dedicat a tota la multitud que hagué de fugir.

MAÇANET DE CABRENYS

Maçanet de Cabrenys (781 habitants, 2014), vila de la comarca de l'Alt Empordà. Municipi on també es refugiaren importants destacaments de carrabiners i el president de les Corts espanyoles, Diego Martínez Barrio. A part del Coll de Lli, des d'aquesta població els passos de muntanya més usats també foren el de les Salines i el pas de Tapis i Costoja. Forma part de la mitologia de la zona la **Maça d'en Rotllan**, representada a la plaça de la Vila, que aquest heroi carolingi hauria llençat des de Ceret.

13.15 h

Dinar al Restaurant La Quadra.

PRATS DE MOLLÓ

Prats de Molló i la Presta (1.075 habitants, 2013) és el municipi del Vallespir més elevat de la comarca i amb gran tradició històrica. Les muralles de la vila de Prats de Molló foren gairebé enderrocades l'any 1670 en l'anomenada **Revolta dels Angelets** (1667-1675), un dels caps dels Angelets de la Terra fou el pagès **Josep de la Trinxeria** i es va arribar a controlar el Vallespir, fins a Ceret, amb una mítica victòria al Pas del Llop (1668). La Revolta dels Angelets fou un aixecament popular de resistència catalana contra l'ocupació francesa de la Catalunya Nord que esclatà quan un nou impost de la sal fou establert per la nova administració.

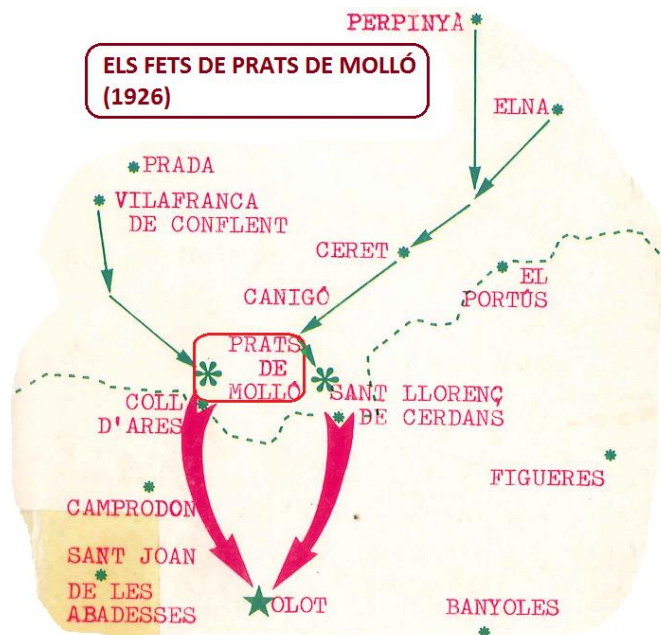
Aquesta mateixa vila fou escenari, ara fa 90 anys, dels **Fets de Prats de Molló** que fou l'intent frustrat d'un grup de militants d'Estat Català comandats per Francesc Macià d'envair Olot amb dues columnes que havien d'arribar procedents de Sant Llorenç de Cerdans i del Coll d'Ares. Un dels col·laboradors que havien d'instruir els milicians, Ricciotto Garibaldi, esdevingué un agent secret del govern del feixista Mussolini i denuncià la conjuració a la policia francesa la qual, el dia 4 de novembre de 1926, detingué Macià i el seu estat major a la vil·la Denise.

Prats de Molló també va ser un dels punts d'acolliment de la diàspora republicana de l'any 1939. Així ho recull el testimoni de l'escriptor **Pere Calders i Rossinyol** (Barcelona, 1912 - 1994) en el moment de passar pel Coll d'Ares, camí de Prats de Molló, en un article titulat *Pàgines d'exili* a la Revista dels Catalans d'Amèrica del dia 10 de febrer de 1939:

"Em veig obligat a fugir de tot el que estimo i tinc tanta ràbia i tanta pena que ploro amb els ulls ben secs i no em doldria gens morir-me. El Pirineu és ara l'esvoranc del gran esquinç que desfà Catalunya i amb ella la nostra vida."

16.45 h

Visita guiada pels racons de Prats de Molló.

CERET

Ceret (7.663 habitants, 2013) és la capital de la comarca del Vallespir, coneguda pel cultiu dels cirerers i les estades de grans pintors i escultors com ara Manolo Hugué, Pablo Picasso i Georges Braque.

L'any 1669 s'hi signà el **Compromís de Ceret** pel qual les autoritats van pactar amb els Angelets de la Terra la fi de les hostilitats a canvi de permetre la venda de la sal a un preu més baix, però la revolta encara va continuar uns anys més revifada en d'altres zones del país, fins al 1675.

Durant la retirada de 1939 la vila de Ceret acull un gran nombre de refugiats.

"Per la immensa majoria dels nord-catalans, els altres catalans no eren ben bé catalans, sinó cosins llunyans d'Espanya que no havien tingut la sort de néixer francesos i s'obstinaven a parlar un català estrany. Quan tots els rossellonesos parlaven català de manera natural, tenien un sentiment de superioritat. Consideraven Espanya com un país miserable, sempre agitat per revolucions cícliques, amb camins plens de roderes i capellans fanàtics. Malgrat els lligams familiars freqüents, a cada banda de la ratlla, la República Francesa havia inculcat als catalans aquesta superioritat intrínseca. Les persones que havien anat al col·legi s'adonaven de la castellanització evident del català principatí. Els nostres gal·licismes, en canvi, homenatge a la llengua "nacional", no molestaven ningú. (...)

La lenta evaporació de la nostra llengua i el restabliment de la Generalitat han canviat les mentalitats. Avui el sud-català és vist com un català superior, un californià "ric com la mar". Abans el seu anhel d'independència semblava una pretensió excèntrica. Ara que les costes d'Ítaca apareixen malgrat tanta boira, els nord-catalans, sense renunciar a la identitat francesa, volen participar al festí. Conec molta gent que vol demanar la ciutadania catalana molt més enllà dels cercles habituals de catalanistes, nostàlgics, segadors sense falç, somiadors i defensors de la terra."

Joan Daniel Bezsonoff (Perpinyà, 1963)

20.00 h

Repartiment d'habitacions de l'Hotel des Arcades i de l'Hotel Le Céretan.

21.00 h

Sopar al Restaurant Le Quattrocento.

DIUMENGE, 5 DE JUNY DE 2016

- 09.00 h** Esmorzar a l'hotel.
- 09.45 h** Recollida de bosses i maletes a l'autocar.
- 10.00 h** Visita guiada pel racons de Ceret.
- 13.15 h** Dinar al Restaurant Al Català.

*Ai, adéu, pont de Ceret,
estàs fet tot d'una arcada;
de la mar a Canigó,
no te veus que una vegada!*

Corranda popular

SANT MARTÍ DE FENOLLAR

Morellàs i les Illes (2.673 habitants, 2013), comarca del Vallespir, és el nom del municipi on hi ha el veïnat dispers de **Sant Martí de Fenollar** (o de Fonollar) que l'any 1823 va ser fusionat amb Morellàs. La seva petita capella està envoltada de camps, situada al costat de l'antiga Via Domicia i és esmentada per primera vegada l'any 844 com a possessió de l'Abadia d'Arles; conté unes notables pintures murals del segle XII, petita joia de la pintura romànica catalana, obra singular que inspirà molts artistes contemporanis com ara Picasso i Braque.

"Tant anaren los tres savis parlant cascú de sa creença e de la ciència que mostrava a sos escolans, que esdevengren en aquella forest per la qual anava lo gentil. E tant anaren los tres savis per aquella forest, que esdevengren en un bell prat on hac una bella font qui regava cinc arbres significats per los cinc arbres qui són al començament d'aquest llibre.

A la font fo una dona molt bella e molt noblement vestida, e cavalcà en un bell palafrè, lo qual bevia a la font. Los savis qui viren los cinc arbres qui eren molt plaents a veser, e viren la dona qui era ab semblant molt agradable, anaren a la font e saludaren molt humilment e devota la dona, e la dona agradablement llur reté llurs saluts.

Los savis demanaren a la dona son nom, e ella llur dix que ella era Entel-legència. E los savis la pregaren que li plagués que els dixés la natura e les propietats dels cinc arbres, ni què significaven les lletres qui eren escrites en cascunes de les flors."

Ramon Llull (Ciutat de Mallorca?, 1232/1233 – 1315/1316)

- 16.00 h** Visita guiada a la capella de Sant Martí de Fenollar.
- 17.30 h** Tornada prevista cap a Tarragona.

AGRAÏMENT

Un agraïment molt especial per la seva desinteressada i especial col·laboració en aquesta visita cultural a la senyora Paula Gorce i la senyora Margarida Planell de l'Associació Prats Endavant i al senyor Miquel Arnaudès del Centre Cultural Català del Vallespir.

Moltes gràcies a tots ells i a tots els que de manera anònima mantenen viva la flama catalana.

Preu de l'excursió per persona sòcia: 150 euros (en habitació doble), 175 euros (en habitació individual), 10 euros més per a no socis; inclosos àpats, autocar (Plana: 977 54 04 93), entrades i guies.

Restaurant La Quadra: carrer de la Rectoria, 11, 17720 Maçanet de Cabrenys, tel. 972 54 40 32
AECT País d'Art i d'Història Transfronterer: plaça del Firal, 7, 66230 Prats de Molló, tel. 00 33 4 68 83 99 49

Restaurant Le Quattrocento: plaça dels Nou Raigs, 3, 66400 Ceret, tel. 00 33 4 68 87 15 60

Hotel Des Arcades: plaça de Picasso, 1, 66400 Ceret, tel. 00 33 4 68 87 12 30

Hotel Le Céretan: carrer Vell, 7 (carrer de la República, 7), 66400 Ceret, tel. 00 33 4 68 87 11 02

Restaurant Al Català: avinguda de Georges Clémenceau, 15, 66400 Ceret, tel. 00 33 4 68 87 07 91

EPÍLEG

Després de la detenció del dia 4 de novembre de 1926, a causa dels anomenats Fets de Prats de Molló, Francesc Macià és jutjat a París i condemnat a pagar una multa de cent francs per tinença il·lícita d'armes i expulsat a l'exili, a Bèlgica.

Aquesta acció va aconseguir molt de ressò a nivell europeu i va despertar moltes simpaties que van fer que la seva popularitat no parés de créixer. A partir d'aquell moment Macià abandona la lluita armada i des de l'exili emprèn un nou camí d'activisme nacional que dura vuit anys i que rep els seus fruits en la històrica data del 14 d'abril de 1931, quan proclama la República Catalana a Barcelona, ja com a president del país, des del Palau de la Generalitat:

"Catalans, interpretant el sentiment i els anhels del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, proclamo la República Catalana com a Estat integrant de la Federació Ibèrica" (...)

El Nadal de 1993 mor Macià i Lluís Companys pren el seu relleu com a president del país. Després d'una cruenta guerra civil Companys creua el límit administratiu el dia 5 de febrer de 1939 i només tornarà per ser assassinat en una farsa militar d'aquell règim dictatorial el qual seria un autèntic genocidi cultural amb què es pretenia acabar amb la llengua, la cultura i la identitat nacional del país. **Antoni Rovira i Virgili** (Tarragona, 1882 – Perpinyà, 1949) escriuria al llibre *Els darrers dies de la Catalunya republicana* al seu "jurament de l'exiliat":

"Ara que Catalunya ha caigut, trencada, esclafada, vençuda per la força; ara que volen esborrar el seu nom de la geografia, el seu idioma de la literatura, el seu amor als cors; ara que Catalunya sembla que es desfaci i desaparegui en el clot negre de la persecució i de l'odi; ara que centenars de milers de catalans han de sortir de la pàtria envaïda pels vells enemics i per enemics nous; ara que és una hora de dolor i d'amargor, el meu pensament nacional s'afirma amb més vigoria. Enmig del present desolat i tràgic, poso la meua esperança en els dies que vindran, en el dret que triomfarà, en les llibertats que es restabliran, en la llengua que persistirà. No em descoratjo, no renuncio, no deserto. I somnio en la més gran Catalunya, la més gran pel territori, la més gran per la llibertat, la més gran per la civilització. De la màxima dissort, sortirà el definitiu redreçament de la nostra història, si els catalans sabem aprofitar les duríssimes lliçons que hem rebut (...)."

Fou una pàtria. Va morir tan bella,
que mai ningú no la gosà enterrar:
damunt de cada tomba un raig d'estrella,
sota de cada estrella un català.

Tan a la vora de la mar dormia
aquella son tan dolça de la mort,
que les sirenes dia i nit oïa
com li anaven desvetllant el cor.

Un dia es féu una claror d'albada
i del fons de la tomba més glaçada
fremí una veu novella el cant dels cants:

– Foc nou, baixa del cel i torna a prendre.
Ja ha sonat l'hora d'esventar la cendra,
oh Pàtria de les tombes flamejants!

Les tombes flamejants

Ventura Gassol i Rovira

(La Selva del Camp, 1893 – Tarragona, 1980)

[...] Catalunya, pàtria dolça,
com se perden tes costums!
lo de casa se t'empolsa
i amb lo d'altres te presums:
tes cançons les oblidares,
tos castells los aterrades,
en les flors de l'hort dels pares
ja no troba el fill perfums!
Só barretinaire
de Prats de Molló;
me diuen cantaire,
més no canto gaire,
més no canto, no.

[...] Ja ton poble, Catalunya,
fins oblida el teu parlar;
i a algun fill quan se t'allunya
Se'l coneix pel renegar!
se t'estrenyen les fronteres,
se t'esqueixen les banderes;
ulls que et veren gran com eres,
què faran, sinó plorar?
Só barretinaire
de Prats de Molló;
me diuen cantaire,
més no canto gaire,
més no canto, no.

Puix te'n vas, oh barretina,
de Conflent i el Vallespir,
com pel maig la clavellina
no hi tornaràs a florir?
Mes si fuigs de terra plana,
quedat en la muntanyana;
oh bandera catalana,
abriga'ns fins a morir!
Só barretinaire
de Prats de Molló;
me diuen cantaire,
més no canto gaire,
més no canto, no. [...]

La barretina (Pàtria)

Jacint Verdaguer i Santaló

(Folgueroles, 1845 – Vallvidrera, 1902)

BIBLIOGRAFIA

- BENET I MORELL, JOSEP. *Exili i mort del president Companys*. Barcelona: Editorial Empúries, 1990.
BEZSONOFF, JOAN DANIEL. *Guia sentimental de Perpinyà*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 2015.
CATTINI, GIOVANNI C. *El gran complot*. Badalona: Editorial Ara Llibres, 2009.
JARDÍ I CASANY, ENRIC. *Francesc Macià. El camí de la llibertat (1905-1931)*. Barcelona: Editorial Aymà, 1997.
LLULL, RAMON. *Llibre del gentil e dels tres savis*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2015.
PLADEVALL I FONT, ANTONI (Dir.). *Catalunya Romànica*, vol. XXV. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1996.
TONA I NADALMAI, ABELARD. *Qui va parlar? Prats de Molló: els fets, els homes*. Barcelona: Editorial El Llamp, 1984.

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS

Òmniium Cultural del Tarragonès
Rambla Nova, 12, 1r 2a, 43004 Tarragona
tel. 977 21 66 38, tarragones@omniium.cat